

JIMMY CARTER EN DE TRILATERALE STRATEGIE

Hans Donkersloot

1. Inleiding

Presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten plegen ook daarbuiten sterk de aandacht te trekken. Direkt of indirect heeft men in vele landen te maken met de economische en politieke macht van de Amerikanen, en het hangt mede van de bewoner van het Witte Huis af hoe deze invloed wordt aangewend. Het bracht schrijver dezes tot de vraag hoe het toch mogelijk was dat op die hoge post een tot dusver vrijwel onbekende gouverneur uit Georgia was terecht gekomen, die niet gelieerd was aan bekende politici met veel invloed in de Democratische Partij als de Kennedy's, Hubert Humphrey, Richard Daley of gouverneur Wallace. Om die vraag te beantwoorden ben ik de achtergronden nagegaan van 'pindaboer' James Earl Carter. Daarbij bleek dat hij en veel van zijn adviseurs en ministers lid zijn van een organisatie met de naam *Trilateral Commission*, waarvan ook zakenlui, politici en wetenschappers uit West Europa en Japan deel uitmaken. Dit leidde weer naar een hoeveelheid publikaties van leden van deze organisatie over de buitenlandse politiek van de Verenigde Staten. Het bleek dat de economische belangengroepen die in de Kommissie vertegenwoordigd zijn Carter naar voren hebben geschoven, primair om een wijziging in het buitenlands beleid door te voeren. Zodra leden van de groep op alle voor dit beleid belangrijke kabinetsposten benoemd waren (bijlage 1), begonnen ze aan hun "Third Try at World Order".¹

Voor de achtergronden hiervan moeten we teruggaan naar de ernstige crisis waarin de Amerikaanse politiek aan het einde van de jaren zestig verzeild was geraakt.

2. De crisis van de Amerikaanse politiek

De crisis werd in 1968 gemarkeerd door Johnson's besluit niet meer mee te

1. Dit is de titel van een boek geschreven door Harlan Cleveland, lid van de bestuursraad van 'New Directions', de trilaterale lobby in het Congres. De eerste twee pogingen waren resp. de Volkenbond, en de Verenigde Naties met het monetaire systeem zoals in 1944 werd ontworpen in Bretton Woods.

dingen naar het presidentschap. Dit was de erkenning van het falen van zijn Vietnambeleid dat ook met een half miljoen soldaten de overwinningen van de vrijheidsstrijders tijdens het beroemde Tet-offensief niet had kunnen voorkomen. Het had geresulteerd in een enorme binnenlandse oppositie, een snelle inflatie door de oorlogsuitgaven en een toenemend politiek en moreel internationaal isolement van de regering. De problemen, en dus ook de politieke oplossingen, deden zich niet aan alle belangengroepen in het land op dezelfde manier voor.

De grote binnenlandse industrieën hadden na de Tweede Wereldoorlog veel van hun bloei te danken aan hun technologische voorsprong en grootschalige productie waarmee ze succesvol konden exporteren, vooral naar de grote westeuropese markt. Nu de binnenlandse vraag stagneerde onder de lasten van de oorlog nam het belang van deze export nog toe. De dollar was echter internationale reservevaluta en werd door haar koppeling aan de officiële goudprijs op een kunstmatig hoog niveau gehouden, hetgeen de concurrentie met japanse en Europese bedrijven sterk bemoeilijkte. In '68 was men door de veranderde economische krachtsverhoudingen gedwongen een tweede, vrije goudmarkt toe te laten waarop de prijzen snel stegen. Eigenlijk kon de Amerikaanse industrie nog maar op twee gebieden, wapens en hoogwaardige technologie (ruimtevaart, computers), werkelijk concurreren, omdat kwaliteit daarbij meer telt dan het kostenniveau. Gevolg was een steeds verdere militarisering van de economie. Deze binnenlandse industrie stelde haar hoop op de politiek van de nieuwe regering Nixon: een harde deflatoire politiek om de loonkosten te drukken, met inbegrip van bezuiniging op de onder Johnson opgebouwde sociale voorzieningen; de etappegewijze devaluatie van de dollar in 1971; het, ondanks verkiezingsbeloften, slepend houden van de oorlog, met verdere eskalaties als de inval in Cambodja in 1970 en de beruchte Kerstbombardementen eind '72. Ook de 'balance of power' – buitenlandse politiek van Nixon-Kissinger bevorderde dikwijls de wapenexporten, en deed deze na de 'oliecrisis' in 1973 tot astronomische hoogten stijgen.² Na de Parijse Akkoorden in datzelfde jaar die een einde maakten aan de directe oorlogsinspanning in Vietnam bleek Nixon bereid de defensiebegroting toch verder op te voeren.

Een ander deel van de Amerikaanse industrie heeft haar internationale expansie na de wereldoorlog met name gezocht in kapitaalexport, voor wereldwijde investeringen in de grondstoffensektor en voor industriële vestigingen vooral in West Europa. Deze multinationals ontleen hun kracht aan de spreiding van hun werkterrein, welke een zeer flexibel inspelen mogelijk maakt op winstmogelijkheden waar ter wereld deze zich ook mogen voordoen. En hoewel de Amerikaanse staat ook voor hen nog het belangrijkste politieke

2. Emma Rothschild, 'Carter and Arms: No Sale', *The New York Review of Books*, 15 september 1977. Zij vermeldt voor de topjaren '74 en '75 verkoopcijfers van boven de 10 miljard dollar.

instrument is om overal ter wereld de werkterreinen te beschermen vallen hun belangen grotendeels niet meer samen met bescherming van de Amerikaanse economie. Tot deze groep kan men ook de grote financiële instellingen rekenen die overal in de westerse wereld belangen hebben en daarom meer oog hebben voor het functioneren van de wereldeconomie als geheel.

Voor deze belangenkoalitie waren de voornaamste zorgen:

1. Hun investeringen in ontwikkelingslanden werden bedreigd door de opkomst van een golf van bevrijdingsbewegingen. Juist door de agressieve reactie van de Verenigde Staten o.a. in Vietnam en later in Chili dreigden deze nationale en anti-imperialistische volksbewegingen de Amerikaanse monopolies als eerste en voornaamste doelwit te nemen.
2. Naarmate de hoogconjunctuur omsloeg in een recessie verscherpte zich de internationale concurrentie en dreigde een snelle toename van het protektionisme. Dat zou, zoals in de dertiger jaren, de wereldhandel kunnen verlammen en een diepe depressie veroorzaken, en zo de belangrijkste winstbron voor de multinationals doen opdrogen.
3. De ongebreidelde uitbuiting van de ontwikkelingslanden in de vijftiger en zestiger jaren had de schuldenlast van deze landen explosief doen toenemen. Vooral na de 'oliekrisis' dreigden akute afbetalings- en betalingsbalansmoeilijkheden voor allerlei olieimporterende landen. Via een kettingreactie zou dit het gehele internationale kredietsysteem kunnen treffen en leiden tot chaos en een diepe economische crisis. Banken als Rockefeller's 'Chase Manhattan' hebben daarbij 52 miljard dollar op het spel staan die uitgeleend zijn aan ontwikkelingslanden.³
4. Onder invloed van o.a. Vietnam, de jongerenbeweging en de toenemende strijdbaarheid van de vakbonden, en meer in het algemeen het afzwakken van de Koude Oorlog, woedde in de gehele kapitalistische wereld een legitimiteitskrisis die het markteconomische stelsel als zodanig zou kunnen gaan bedreigen. De Nixonpolitiek en later de gevolgen van de economische crisis verdiepten de weerstanden onder de bevolking nog.

Deze 'multinationale' belangengroep zou de stoot geven tot een beleidswijziging in de zeventiger jaren. Het sluiten van een soort bondgenootschap met de progressieve beweging en de vakbonden in de Verenigde Staten was daarvoor essentieel. Op zijn minst is een bepaalde mate van neutralisatie van deze belangrijke machtsfactor nodig, temeer indien men de werkgelegenheid en de inkomens ondergeschikt wil maken aan behoud van de vrijhandel in de kapitalistische wereld,⁴ aan 'subsidiëring' van het internationale kredietsysteem,⁵

3. Jeremiah Novak, 'The Trilateral Connection', *Atlantic Monthly*, July 1977.

4. "Liberaal internationalisme is ons geloof" sprak Bergsten, belangrijk architect van het trilateralisme en benoemd tot ondersecretaris van financiën. Ook de door Nixon benoemde

en men de defensieuitgaven en wapenexport wil stabiliseren waar zoveel fabrieken op draaien.⁶ Men had het getij mee: de afkeer van de agressieve en anti-vakbondscoers van Nixon was onder de gewone mensen diep geworteld, wat afstraalde op de hele Republikeinse Partij en haar kandidaat Ford. Carter wist voor zijn campagne ook een aantal vakbondsleiders te winnen.⁷

3. Operatie 'President'

Het is begrijpelijk dat de *trilateralisten* het presidentschap binnen hun gelederen wilden brengen. Veel bevoegdheden ten aanzien van het buitenlands beleid zijn in de loop der jaren in handen van de president gelegd om de slagvaardigheid ervan te vergroten. Voor de industriële lobby's die in de Verenigde Staten een grote invloed hebben hoeft deze machtsconcentratie geen bezwaar te zijn zolang de wensen van de verschillende groepen redelijk te combineren zijn. Treden echter grote meningsverschillen op, dan kan de president als persoon het pleit in het voordeel van een der opties beslechten. De president moet ook een 'gezicht' geven aan het beleid om de bevolking voor de te volgen koers te winnen.

De voorgeschiedenis begint met het snel rijzen van de ster ener *Zbigniew Brzezinski*, de huidige 'veiligheidsadviseur' van Carter. Deze kremlinoloog van poolse afkomst was al enige jaren directeur van het Research Institute of International Change,⁸ medewerker van de beruchte RAND-Corporation en lid van de 'Policy Planning Council' van het State Department (= buitenlandse zaken), als hij in 1970 een jaartje vrij krijgt op kosten van de Ford Foundation om het werken aan een nieuw beleid te coördineren. Hij publiceert het boek 'Between Two Ages' waarin hij een 'gemeenschap van ontwikkelde landen' voorstelt waarvan behalve West Europa ook Japan deel zou moeten uitmaken. In hetzelfde jaar vindt een opmerkelijke ontwikkeling plaats. Er wordt een nieuw tijdschrift, *Foreign Policy* geheten, opgericht als alternatief voor het

voorzitter van de Federal Reserve bank, Arthur Burns, was hier enthousiast vóór. Zie Novak, als boven. Burns waarschuwde onlangs nog vooral de japanse schoenen- en kleurentelevisie-import niet te beperken.

5. Burns pleitte in april van dit jaar voor een forse versterking van het Internationaal Monetair Fonds. Novak (als boven) merkt hierover op dat "zijn oproep de echo was van een in 1973 door Richard Cooper geschreven Trilateraal pamflet" (bijlage 3).

6. Alleen voor de export werken er ongeveer 350.000 mensen in de militaire productie. In 1973 was dit nog slechts 100.000, terwijl voor 1978 een stijging tot 430.000 wordt verwacht. Rothschild, als boven.

7. Tot Carter's adviseurs behoren Leonard Woodcock (United Automobil Workers) en Lane Kirkland (penningmeester AFL-CIO), beide lid van de Trilateral Commission.

8. Kleine naamsverandering van het Institute on Communist Affairs.

gerenommeerde 'Foreign Affairs', het lijfblad van de invloedrijke Council on Foreign Relations⁹ waarin het establishment al vele tientallen jaren haar ideeën voor de buitenlandse politiek uitwerkt. Brzezinski komt in de redaktieraad van het nieuwe blad waarin we ook namen tegen komen als Blumenthal, Cooper, Richardson, Nye, Ullman en Huntington (hoofdredakteur). Deze en andere trilateralisten-in-spé of toekomstige Cartermedewerkers zullen in de jaren erna het blad vullen met een lange rij artikelen welke niet zo zeer de aktualiteit bekomentariëren alswel strategische lijnen trachten te trekken en deze voor belangrijke onderwerpen verder uitwerken.¹⁰

Brzezinski maakt in '70 en '71 lange reizen naar Europa en Japan om stemmingen te peilen en bondgenoten voor zijn ideeën te zoeken. Hij start ook een driewekelijkse 'column' in het blad *Newsweek*, waarin hij de Nixon-politiek met kritische kanttekeningen tracht bij te sturen en hij zijn ideeën op onderdelen van de wereldpolitiek verder uitwerkt. Het is interessant te lezen hoe zijn toon tegenover Nixon verschuift van beleefde aanbevelingen in 1970 tot bittere ironie in 1972.¹¹

Het begint met kritiek op de inval in Cambodja in mei 1970, die het politiek isolement van de Verenigde Staten verder verdiepte.¹² Hij suggereert Nixon in augustus van dat jaar om een 'raad van regeringsleiders van de ontwikkelde landen' op te richten om naar gecoördineerde oplossingen voor de wereldproblemen te zoeken.¹³ In plaats daarvan bruskeert Nixon in augustus '71 de 'bondgenoten' Japan en West Europa met een verhoging van de importtarieven en het begin van de dollardevaluatie, terwijl deze landen om de dollar te steunen kluizen vol dollaroverschotten hadden aangehouden. Een maand later werd Japan nog dieper geschokt door de aankondiging, eveneens zonder overleg, van Nixon's 'historische reis' naar Peking. Dat was een steek in de rug voor het terughoudende beleid dat Japan op verzoek van de Amerikanen voerde tegenover dit land met zijn enorme potentiële exportmarkt. Van dan af richt de kritiek van Brzezinski zich ook meer op de persoon Nixon, aangezien duidelijk is dat deze reis weinig meer is dan een stunt in het jaar van zijn herverkiezing. Een ander verwijt geldt het belachelijk maken van de Amerikaanse diplomatie door de vloot te sturen naar de Indiase wateren ten tijde van de oorlog met Pakistan, terwijl alom bekend was dat Amerika zich geen nieuwe landoorlog in Azië kon

9. Zie voor een beschrijving van de C.F.R. bijvoorbeeld: G. William Domhoff, *The higher Circles*. Vintage Books New York, 1971, p.112 e.v.

10. Behalve de hier beneden genoemde artikelen is nog van speciaal belang Zbigniew Brzezinski, 'America in a Hostile World', in: *Foreign Policy*, summer 1976.

11. *Newsweek*, 29 december 1969 tot en met 29 mei 1972.

12. *Newsweek*, 25 mei 1970.

13. *Newsweek*, 17 augustus 1970.

veroorloven.¹⁴ En in maart '72 verzucht hij dat de Democraten helaas een weinig geschikte kandidaat hebben gekozen (Mc. Govern) om Nixon bij de verkiezingen te wippen.¹⁵ In dat jaar neemt het gevaar van een protektionisme-golf toe onder invloed van de beginnende recessie en Nixon's eenzijdige maatregelen. Brzezinski komt dan met het plan voor een vrijhandelszone tussen de Verenigde Staten, West Europa en Japan,¹⁶ maar daar komt niets van terecht.

In deze tijd, waarin Nixon via een 'land slide' overwinning herkozen wordt, moet het geweest zijn dat de belangengroepen waar Brzezinski een woordvoerder van is naar andere middelen zijn gaan omzien om van de president af te komen. Er zijn nogal wat aanwijzingen dat de nijvere journalisten van de Washington Post een handje werden geholpen door 'inside information', een teken dat de president steeds meer en machtige tegenstanders krijgt. Nixon schijnt al drie dagen na de mislukte en fatale inbraak gezegd te hebben "als we niet beter wisten zou ik aan bewuste sabotage geloven". Belangrijker bewijsmateriaal dat Nixon de zaak in de doofpot wilde stoppen kregen Woodward en Bernstein kant en klaar op een geheime plaats door onbekenden aangereikt.¹⁸

Maar toch was er voor de anti-Nixon vleugel nog een probleempje. Als de president verdwijnt volgt de vice-president hem op, en dat was de reaktionair Spiro Agnew. Er werd echter in deze tijd een financieel schandaaltje van Agnew opgerakeld, dat hem in oktober '73 deed plaats maken voor de gematigder Ford.¹⁹ Nixon zelf zou zijn aftreden nog tot augustus 1974 weten uit te stellen.

Wanneer het Watergate 'scenario' in 1972 van start gaat begint ook Carter zijn campagne. Men begint met een onderzoek door experts naar alle Amerikaanse presidentsverkiezingen tot dan toe.¹⁷ Hierop wordt met behulp van computers een 'image' en een verkiezingsstrategie gebaseerd. De organisatie was zo strak dat Carter een journalist die in 1974 om een interview vroeg kon vertellen dat hij een

14. *Newsweek*, 3 januari 1972.

15. *Newsweek*, 6 maart 1972.

16. Zb. Brzezinski, 'The new economics and US Foreign Policy', in: *Foreign Affairs*, jan. 1972.

17. *De Waarheid*, 13 mei 1976.

18. *De Waarheid*, 2 mei 1977.

Zie voor het 'gekonstrueerde' karakter van Watergate: William Rothuizen: 'Het verbazingwekkende verhaal van de Nixon-Howard Hughes - CIA samenzwering' in: *Haagse Post* 25 sept. 1976. Hierin wordt overigens volledig nagelaten verband te leggen met de Cartercampagne en de belangen daarachter.

19. Volgens Nixon werd Agnew het slachtoffer van een 'eerzuchtige' minister van justitie die "zijn kop en zijn baan wilde". (*NRC-Handelsblad*, 26 mei 1977). Hier valt op dat 1. deze minister Elliot Richardson lid was van de Trilateral Commission; 2. dat indien deze Agnew inderdaad als vice-president zou zijn opgevolgd er al vanaf augustus 1974 een trilateralist in het Witte Huis had gezeten.

jaar later in diens woonplaats zou zijn en dan wel tijd zou vrijmaken: een verwetenschappelijking van de verkiezingsmanipulatie die laat zien dat er al vroeg veel geld achter zijn campagne moet hebben gezeten.

Ondertussen treden Brzezinski's beschermheren meer op de voorgrond. Het is David Rockefeller, verbonden aan 's werelds machtigste kapitaalfractie met onder meer Standard Oil en de Chase Manhattan Bank, die hem opdracht geeft de Trilateral Commission op te richten. Zelf lanceert Rockefeller het idee op de Bilderberg-konferentie.²⁰ De organisatie ging in 1973 in het diepste geheim van start. Tweehonderd leiders van multinationals en banken, wetenschappers en politici werden verenigd in een soort pressiegroep voor het in stand houden van de wereldhandel en de kapitalistische produktiewijze op langere termijn (zie bijlage 2). Pas in 1975 verschijnt het eerste bericht erover in de *New York Times*, naar aanleiding van een conferentie in Kyoto.²¹ De publiciteit, het eigen blad 'Dialogue' en de verwante lobby in het Congres onder de naam 'New Directions'²² komen pas als Ford het roer heeft overgenomen, Carter in de startblokken staat en "trilateralisme bijna het koncensus idee is geworden op het gebied van de buitenlandse politiek".²³

In Kyoto prees Brzezinski Carter, al vanaf het begin lid van de Commissie, aan als "een politiek leider met de moed om zich duidelijk uit te spreken over moeilijke politieke zaken".²⁴ Volgens Peter Bourne, Carters plaatsvervangend campagneleider, waren "David (Rockefeller) en Zbig (Brzezinski) beiden van mening dat Carter de ideale politikus was om op te bouwen".²⁵ En Carter werd dan ook meer dan een handje geholpen. Speciaal voor hem werd binnen de Democratische Partij een functie geschapen met de illustere benaming 'Voorzitter van de Nationale Partij Kampagne Kommissie', wat het hem mogelijk maakte in '73 en '74 het hele land af te reizen om contacten te leggen met leidende democraten.²⁶

Op analoge wijze wordt Brzezinski in '73 directeur gemaakt van de belangrijkste 'think tank' van de Democraten, *Brookings Institution* en is zo in de gelegenheid de partij op het nieuwe politieke spoor te brengen.²⁷ Opvallenderwijs werpen

20. Novak, als boven.

21. *New York Times*, 1 juni 1975.

22. Novak, als boven.

23. Richard H. Ullman, 'Trilateralism: 'Partnership' for what?', in: *Foreign Affairs*, okt. 1976.

24. Novak, als boven.

25. Novak, als boven.

26. *Vrij Nederland*, 15 mei 1976.

27. Oppericht in 1927 met geld van de Carnegie, Rockefeller en Eastman Foundations. Had een belangrijk aandeel in het ontwerpen van de 'New Deal' en het Marshallplan. Veel beleidsfunctionarissen 'overwinteren' er als de Democraten in de oppositie zijn.

zich geen andere Demokraten van kaliber in het gewoel van de 'Primaries'. Wel bleef Edward Kennedy ostentatief weg bij Carter's benoeming tot officiële kandidaat van de partij, een teken dat ook hij zich in de eensgezindheid van het Amerikaanse establishment (althans de internationalistische vleugel daarvan) had moeten schikken.²⁸ Zo stevende Carter regelrecht af op zijn verkiezing eind '76, en het is niet onjuist als een tijdschrift hem 'het trilaterale meesterwerk' noemt, "het enige moderne voorbeeld van een politiek leider uitgevonden in het laboratorium van briljante tovenaarsleerlingen".²⁹ Voor het eerst sinds jaren werd een zittende president niet herkozen, al was het na een nek-aan-nek-race.

4. Reorganisaties

Alvorens ons te verdiepen in de belangrijkste onderdelen van het trilaterale beleid is het van belang vast te stellen dat de *uitvoering* ervan niet pas na Carter's inauguratie is begonnen. De multinationals hebben doorlopend invloed op ambtenaren van de verschillende ministeries³⁰ en daarnaast was ook een man als Kissinger ontdekt en naar voren geschoven door Nelson Rockefeller.³¹ Er zijn ook aanwijzingen dat Kissinger Nixon bij bepaalde beslissingen heeft trachten bij te sturen, onder andere door met aftreden te dreigen.³² De doorwerking van trilaterale plannen, uitgewerkt door studiegroepen waarin bijvoorbeeld ook ene B.J. Udink participeerde³³ (zie bijlage 3), kan in de periode Ford vastgesteld

Zie bijvoorbeeld *The Guardian*, 9 februari 1977, een Amerikaans tijdschrift.

28. Christōpher Lydon, 'Jimmy Carter Revealed: He's a Rockefeller Republican', in: *Atlantic Monthly*, juli 1975. Als bewijsmateriaal dat Carter door Rockefeller naar voren is geschoven voert hij aan 1. Het 'republikeinse' weekblad Time had al een 'coverstory' over de onbekende Carter in 1971; 2. De zoon van Martin Luther King en Andrew Young, die Carter 90% van de negerstemmen bezorgde, hebben beide bindingen met Nelson Rockefeller, de republikeinse ex-gouverneur van New York; 3. De belangrijke rol van de televisie bij het opkloppen van Carter's kandidatuur die immers geen basis binnen de Democratische Partij had. Het wegblijven van Edward Kennedy werd vermeld in de *Haagse Post*, 19 juni 1976.

29. Het blad l'Europeo, geciteerd in *The Guardian*, 16 februari 1977.

30. Zie bijvoorbeeld Domhoff, als boven. Ook in de discussie over het Militair Industrieel Komplex werd vrij algemeen aanvaard dat concerninvloeden zich in het Pentagon doen gelden. Hierover: Duco Hellema, 'Kanttekeningen bij de theorie van het Militair Industrieel Komplex', *Cabiers voor de politieke en sociale wetenschappen*, juni 1977 jaargang 1 no 1.

31. Kissinger werkte voor het Rockefellers Brothers Fund en was adviseur van Nelson Rockefeller.

32. Volgens Nixon heeft Kissinger zich onder meer tegen de inval in Cambodja verzet. (*NRC-Handelsblad*, 10 mei 1977). In 'Vietnam: the options narrow'. (*Monthly Review*, februari 1973) maken de redacteuren van dit blad aannemelijk dat het Kissinger was die Nixon in oktober '72 wist over te halen tot een akkoord met de noord-vietnamezen volgens de hoofdlijnen die hij al in '69 in een artikel in *Foreign Affairs* aangaf, maar dat het Pentagon de zaak torpedeerde en Nixon won voor een nieuwe vergeefse eskalatie: de Kerstbombardementen.

33. B.J. Udink is ex-minister van ontwikkelingssamenwerking en verbonden aan het

worden in beslissingen van de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds over financiering van betalingsbalans tekorten van ontwikkelingslanden;³⁴ in het Amerikaanse Midden Oosten beleid (al kwam daar pas met Carter veel schot in); in het houden van economische topconferenties van de 'rijke' landen in Rambouillet en Puerto Rico;³⁵ etcetera.

De reorganisaties die Carter doorvoerde om 'zijn' beleid veilig te stellen duiden op een voortgaande strijd achter de schermen. De eerste daarvan was zijn mededeling dat zijn ministers en hij als team zullen optreden en dat een afsluiting van de president van zijn medewerkers zal worden voorkomen. Het ligt voor de hand dit in verband te brengen met het feit dat niet de president alléén voortkomt uit de Trilaterale Commissie. Het moet enerzijds garanderen dat de president niet een beleid voert tegen deze politiek in, anderzijds dat alle onderdelen van het beleid op elkaar afgestemd worden: binnenlands- versus buitenlands beleid; economisch-monetaire zaken versus buitenlandse zaken of defensie, etcetera. De herinvoering van de behoedzame diplomatie heeft een opwaardering van het State Department tot gevolg, terwijl de National Security Council, waar Nixon-Kissinger de belangrijke besluiten namen, zal worden teruggebracht tot een coördinerend orgaan en een 'think tank', onder de bezielende leiding van Brzezinski. Het Pentagon (= defensie), dat met de militaristische groepen erachter zoveel invloed had op het beleid, wordt gereorganiseerd onder supervisie van ... Brookings Institution.

De tweede nieuwigheid is de rol die vice-president Mondale krijgt toebedeeld. Carter noemt hem zijn 'belangrijkste adviseur' en zelfs stafchef, om aan te geven dat sommigen binnen het team toch meer gelijk zijn dan anderen. Door de keuze van Mondale, een zeer ervaren politikus en mede-trilateralist, die zich ook

OGEM-koncern. Dit kwalificeerde hem blijkbaar voor Europese vertegenwoordiger in de trilaterale 'task force' voor relaties met ontwikkelingslanden.

34. Walter F. Mondale, 'Beyond Détente: toward International Economic Security', in: *Foreign Affairs*, oktober 1974. Pleitte o.a. voor het geven van posities aan de Arabieren in Wereldbank en IMF om hun medewerking te verkrijgen voor kredietuitbreiding voor ontwikkelingslanden en olie-importerende landen.

C. Fred Bergsten, 'New Urgency for monetary reform', in: *Foreign Policy*, summer 1975. Pleit voor het gebruiken van de Arabische dollaroverschotten als dekkingsmiddel voor nieuwe leningfaciliteiten (de Special Drawing Rights). Sindsdien is het stemmenaandeel van de Arabische landen verhoogd, dragen ze meer bij aan IMF en Wereldbank en krijgen vermoedelijk een zetel in het bestuur van de Wereldbank.

35. "President Ford's gloedvolle betogen op de westerse topconferenties van Rambouillet en San Juan, en veel van Kissingers' recente speeches zouden zo overgenomen kunnen zijn uit *Dialogue* ..." Ullman, als boven.

Diana Johnstone, *Le Monde Diplomatique* november 1976, schrijft: "De trilaterale (kommissie) is er om wie er ook maar aan de macht is, te beïnvloeden. Ze werd ontvangen door President Ford die haar preeks (...) als zeer constructief". Verkiezingsuitslagen kunnen immers tegenvallen.

geroerd heeft in de discussie over een ander buitenlands beleid, voorkomt men dat tegenstanders in de verleiding komen Carter als persoon uit de weg te ruimen in de hoop dat een zwakker figuur hem opvolgt. De moordaanslagen op John F. Kennedy (opgevolgd door een Johnson die zich via het Tonkin-incident liet meeslepen in de Vietnamoorlog), op diens broer Robert toen deze zich opmaakte mee te dingen naar het presidentschap in 1968 en de mislukte aanslag op Wallace toen deze Nixon in het zuiden konservatieve stemmen zou kunnen kosten, maken duidelijk dat iets dergelijks niet tot de onmogelijkheden behoort. Carter zinspeelde expliciet op deze achtergrond door bij het persdebuut van Mondale te zeggen: "Als mij iets overkomt zal hij ogenblikkelijk president zijn, en ik en hijzelf willen dat hij dan volledig gekwalificeerd is om als het nodig is de regering te gaan leiden".³⁶

De derde en meest geruchtmakende³⁷ reorganisatie is die van de C.I.A. Natuurlijk speelt mee dat afstand genomen moet worden van het beruchte imago dat de dienst overal in de wereld heeft opgebouwd, en sommigen stellen een naamsverandering voor. Maar de discussies in trilaterale kring doen vermoeden dat er meer aan de hand is. Mondale, als senator lid van de kommissie voor de inlichtingendiensten, schrijft bijvoorbeeld dat het nodig is de doeleinden van de geheime dienst in overeenstemming te brengen met de behoedzamer aanpak van de buitenlandse politiek, omdat deze anders ongeloofwaardig wordt. Hij wil de illegale operaties van de dienst beperken tot enerzijds het voorkomen van een atoomoorlog door het verschaffen van betrouwbare (sic!) informatie over het Warschaupakt op militair en politiek gebied, en anderzijds tot activiteiten in het kader van de terrorisme en narkotikabestrijding.³⁸ Anderen wijzen in Foreign Policy op het feit dat ook een interne reorganisatie nodig is omdat "in het recente verleden de analyses en informatie van de dienst nogal wisselend van kwaliteit en verre van bevredigend zijn geweest. Het misbruik of niet-gebruik dat er door beleidsvoerders van is gemaakt is een hiermee nauw verbonden probleem".³⁹ Dat is een bedekte manier om te zeggen dat de inhoud van C.I.A. rapporten mede werd bepaald door de interne strijd om de buitenlandse politiek, waarin de dienst een vrij onafhankelijk machtscentrum begon te worden met bindingen naar wapenindustrie en andere belanghebbenden bij agressief optreden (zoals de I.T.T. in het geval van Chili).

36. *Congressional Quarterly*, Volume XXXIV.

37. Carter's kandidaat voor directeur van de C.I.A., Th.C. Sorensen, een vertrouweling van de Kennedy's, moest zich terugtrekken bij gebrek aan steun uit het Congres.

38. Walter F. Mondale, 'Debate on Reorganizing the C.I.A.', in: *Foreign Policy*, summer 1976.

39. Peter Szanton en Graham Allison, Debate on Reorganizing the C.I.A., in: idem.

Gekonkludeerd kan worden dat de trilateralisten rekening houden met een voortduren van het verzet van diverse belangengroepen tegen onderdelen van het beleid, ook binnen het staatsapparaat. Men tracht daar greep op te krijgen door bovengenoemde reorganisaties en door maatregelen als het onderbrengen van alle voorlichtingsdiensten in één dienst; het valt echter te verwachten dat zich in de toekomst nog tekenen van deze machtsstrijd zullen aandienen, bijvoorbeeld in de vorm van het uitlekken van delikate informatie. Door dergelijke interne oppositie, die zich ook in Congres en Senaat doet gelden, wordt Carter's speelruimte voor het voeren van een ander buitenlands beleid uiteraard wezenlijk beperkt.

5. De nieuwe wereldorde

Rond Vietnam bleek dat de ontwikkelingen in de wereld niet meer met een politierol van de Verenigde Staten in toom te houden waren. Nixon was gedwongen met de oppositionele krachten te onderhandelen, en de oorlogshandelingen werden 'gevietnamiseerd'. Deze twee koerswijzigingen vormen in feite de kern van het beleid dat de trilateralisten op wereldschaal voor ogen staat. Mondale heeft er bijvoorbeeld op gewezen dat interventies in de politieke ontwikkelingen in andere landen getuigen van onderschatting van de volkskrachten. Hij voorziet dat deze op de lange duur beter door zorgvuldige diplomatie en 'economische samenwerking' in toom gehouden kunnen worden. Financiële steun aan 'demokratische partijen' in andere landen zou veel beter openlijk gegeven kunnen worden door Amerikaanse vakbonden en partijen, waarbij hij verwijst naar de rol die de Socialistische Internationale rond Portugal heeft gespeeld.⁴⁰ Anders gezegd: geheime coups en wapengekletter nalaten zolang de toegang van multinationale ondernemingen tot het betreffende gebied met andere middelen gewaarborgd kan blijven om te voorkomen dat de progressieve bewegingen radikaliseren en in het anti-imperialistische kamp terecht komen. Brzezinski keerde zich vanuit dat principe niet alleen tegen het voortduren van de Vietnamoorlog, maar ook tegen de op handen zijnde coup tegen Allende in Chili.⁴¹

Om een dergelijke meer terughoudende opstelling geloofwaardig te maken,

40. Walter F. Mondale, *Debate on Reorganizing the C.I.A.*, in: idem.

41. In *Newsweek*, 30 november 1970, preeft hij de Amerikaanse terughoudendheid tegenover Allende; in *Newsweek*, 22 november 1971, noemt hij Chili een testcase voor een liberaler buitenlands beleid ... al had hij niet de moed zich in het openbaar tegen de er op volgende coup te keren. Carter-officials ontvingen dit jaar de chileense christendemokraat Frei en de Allende-minister Almeida.

moeten een aantal resten uit het koude oorlog-verleden opgeruimd worden. President Carter vangt daarom aan de betrekkingen met Cuba en Vietnam te normaliseren, sluit een nieuw verdrag af over het Panamakanaal en laat via het State Department weten dat regeringsdeelname van kommunistische partijen in West Europa weliswaar onverstandig en ongewenst, maar voor de Verenigde Staten niet onoverkomelijk zal zijn. Een zeer actieve diplomatie in Zuidelijk Afrika, samen met de engelsen, tracht de kompromitterende situatie van de Apartheidsregiems te beëindigen zonder de eigen greep op de gebeurtenissen te verliezen. Carter combineert daarbij een pleidooi voor méér investeringen in Zuid Afrika met het ontvangen van Amerikaanse investeerders op het Witte Huis om hen te bewegen druk uit te oefenen op Pretoria. De concessie van de Verenigde Staten in de Noord-Zuid dialoog 'in pincipe' akkoord te gaan met een fonds ter stabilisering van de grondstoffenprijzen ligt in hetzelfde vlak: om verdere verarming en radikalisering van de meest uitgebuite volkeren te voorkomen is men bereid de kosten die dit meebrengt als een onvermijdelijke 'verzekeringspremie' te beschouwen.⁴² Tegelijk moeten de multinationals zichzelf wat meer 'salonfähig' maken. Een advocaat van deze bedrijven, Lloyd N. Cutler, betoogt dat er iets gedaan moet worden aan de slechte naam die de bedrijven hebben gekregen door omkooptochten en dergelijke.⁴³ Hierop borduurt Carter voort als hij op de Londense 'top' medewerking vraagt voor het strafbaar stellen van omkoping in het buitenland.

Moet er onverhoopt toch ergens ter wereld gewapend worden ingegrepen dan zal verantwoordelijkheid en financiering daarvan meer over de kapitalistische staten gespreid moeten worden, en de uitvoering zo mogelijk aan regionale machtsfactoren worden overgelaten. Iran, Saudi Arabië⁴⁴ en Brazilië⁴⁵ hebben

42. C. Fred Bergsten, 'The threat from the Third World', in: *Foreign Policy*, summer 1973. Een jaar later had hij er wat op gevonden: 'The response to the Third World', in: *Foreign Policy*, Winter 1974-1975. De hoofdlijn in de benadering is het vormen van een gemeenschappelijk, doch flexibel front van geïndustrialiseerde landen waardoor voorkomen wordt dat deze tegen elkaar uitgespeeld worden.

43. Lloyd N. Cutler, 'Watergate, International Style', in: *Foreign Policy*, Fall 1976.

44. Een van de redenen van de trilateralisten voor hun streven naar een midden oosten regeling is de vrees dat bij een verscherping van het konflikt beide landen gedwongen worden te kiezen voor óf arabische solidariteit óf trouw aan Washington. Daarnaast lijkt men bevreesd voor de interne stabiliteit van deze regiems als de gisting in het gebied verder gaat en wil men om die reden de Sovjet Unie medeverantwoordelijk maken voor een oplossing in het gebied. Carter's jongste initiatieven gaan ver terug. In *Newsweek*, 17 mei 1971, bepleit Brzezinski al Israël eventueel te dwingen een regeling te accepteren; in *Newsweek*, 17 april 1972 ziet hij als kern daarvan een gedemilitariseerde palestijnse Westbank. Dit idee wordt verder uitgewerkt in discussies in *Foreign Policy*, en in een rapport van Brookings Institution, waarvan een samenvatting verscheen in *NRC-Handelsblad*, 23 maart 1977.

45. De verhouding tussen Brazilië en de V.S. is snel verslechterd na het aan het bewind komen van Geisel in maart 1974, al komt dat nu pas aan de oppervlakte. Reeds een jaar na

deze rol al eerder toebedeeld gekregen, al wordt hen wel verzocht in verband met de stabiliteit van hun regimens de interne repressie wat te matigen. De grondconceptie van het trilateralisme is om ook West Europa en Japan meer van dit soort 'veiligheids'-verantwoordelijkheden en lasten toe te schuiven, in ruil voor een groter aandeel in de winstmogelijkheden op allerlei gebied voor de grote bedrijven uit deze regio's,⁴⁶ en onder één strikte voorwaarde: dat er geen invloedsferen⁴⁷ geschapen worden waar Amerikaanse multinationals uit geweerd worden. Mondale werd door Carter direkt op reis gestuurd om hierover in de Europese hoofdsteden en in Tokio te onderhandelen. Als teken van goede wil bezocht hij eerst het E.E.G.-hoofdkwartier in Brussel, en zegde toe de 'bondgenoten' te gaan raadplegen aangaande de SALT-besprekingen over vermindering van de kernarsenalen. Voor Tokio had Mondale onder andere de toezegging dat Amerika geen verplichtingen meer zou aangaan zonder Japan te raadplegen. Carter zou daar later aan toevoegen dat Japan een vaste zetel in de Veiligheidsraad moet krijgen. Evenals de terugtrekking van Amerikaanse grondtroepen uit Zuid Korea moet dit een hefboom vormen om Japan tot een grotere militaire rol in het gebied te bewegen. Brzezinski heeft al eens voorgesteld om hiertoe de militaire samenwerking tussen Japan, Indonesië en Australië te intensiveren.⁴⁸

Recente conflicten in Afrika laten in een notendop zien hoe een dergelijke politiek kan uitpakken: 1. De Verenigde Staten durven geen openlijke steun meer aan voor de zuidafrikaanse inval in Angola; 2. Evenzo geven ze slechts 'niet-dodelijke' steun aan het wankelende bewind van Mobutu in Zaire, waarop Frankrijk voor de wapens zorgt, West Duitsland deze financiert in ruil voor een raketbasis en Marokko en Egypte eenheden sturen om hem in het zadel te houden; 3. Amerika en Engeland besluiten Somalie geen wapens te leveren voor

zijn coup sluit Geisel het 10 miljard mark atoomkontraat met West-Duitsland, en het heeft er alle schijn van dat de verwijdering te maken heeft met het feit dat Brazilië ook een 'koncentratiegebied' voor westduitse investeringen is geworden.

46. In *Le Monde Diplomatique*, maart 1977, konkludeert men ten aanzien van de trilaterale plannen: "Want hun doel is uiteindelijk dat West Europa, onder de controle van de Verenigde Staten, de Derde Wereld onder de duim houdt". Voor Japan bepleit Brzezinski al een wereldrol in *Newsweek*, 17 augustus 1970. In *Newsweek* 21 december 1970 wordt daar ook West Duitsland bij betrokken.

47. Bij 'invloedsfeer' kan men denken aan de steeds weerkerende pleidooien voor een 'Eurafrika', liefst met goede contacten met de Arabische landen. Wie een blik op de kaart werpt zal zien dat dit een zeer machtig imperialistisch blok zou vormen. Een eerste aanzet zou het verdrag van Lomé zijn met E.E.G. preferenties voor (voornamelijk) Afrikaanse staten. De Amerikanen zijn er voorlopig in geslaagd een 'euroarabische dialoog' te torpederen, volgens *Le Monde Diplomatique* van maart 1977 door te dreigen met een militair terugtrekken uit West Europa.

48. *Newsweek*, 14 februari 1972.

de inval in Ethiopie, mede omdat de conservatieve arabische landen al in deze behoefte voorzien.

6. Ontspanning en mensenrechten

De laatste pijler van de nieuwe wereldorde is een veranderde opstelling tegenover de socialistische landen. Nixon was er toe overgegaan de betrekkingen met de Sovjet Unie te verbeteren (SALT I) in de hoop in ruil hiervoor hardere vredesvoorwaarden in Vietnam te kunnen verkrijgen. Bij de toenadering tot China, waarbij behalve zijn verkiezingskampagne ook de exportindustrie gebaat was, gingen hij en later Ford zover de indruk te wekken op den duur Taiwan te zullen laten vallen. In deze benadering van oost-west betrekkingen stond hij niet alleen. Frankrijk en de Bondsrepubliek waren al eerder overgegaan tot verbetering van de betrekkingen met de oosteuropese landen om economische voordelen in de wacht te slepen.

Dit is geenszins de wijze waarop de trilateralisten tegen de ontspanning aankijken, en Vance reisde speciaal naar Peking om de gewekte verwachtingen te bekoelen. Brzezinski, die zich met dit probleem al lang heeft beziggehouden is bijvoorbeeld van mening dat de Sovjet Unie ontwapening en toename van de handel harder nodig heeft dan de Verenigde Staten. Hij voert aan dat de Russen 30% van de begroting aan defensie en ruimtevaart spenderen terwijl daar slechts een geringe civiele 'spin off' van zou uitgaan. Zelfs zou de Sovjet Unie op sommige gebieden een technologische achterstand dreigen op te lopen.⁴⁹ Hij ziet hierin de mogelijkheid in ruil voor ontwapening allerlei tegenprestaties van de socialistische landen te verkrijgen. Een van de trilaterale studies heet dan ook 'Samenwerking met kommunistische landen bij het oplossen van wereldproblemen'. De moraal is duidelijk. Niet het streven naar nationale, korte termijn voordelen, maar het streven naar 'stabiliteit' in de wereld, of zoals Brzezinski het noemt de 'wedloop der systemen' moet bepalend zijn voor de benadering van oost-west verhoudingen, opdat het kapitalisme in een deel van de wereld zich zo lang mogelijk kan handhaven. Met een verenigd front van westerse industrielanden wil men van de Sovjet Unie zaken gedaan krijgen als het medefinancieren van de schulden van de ontwikkelingslanden. Men zou graag een 'konstruktieve' opstelling in het Midden Oosten zien, zodat de Amerikaanse oplossing voor de problemen daar opgelegd kan worden en men de situatie in dit gebied met zijn Amerikaanse belangen kan 'stabiliseren'. Men hoopt op russische 'terughoudendheid' bij de steun aan bevrijdingsbewegingen in

49. *Newsweek*, 1 november 1971.

kapitalistische landen, etcetera.⁵⁰

Het is opnieuw Brzezinski die in zijn Newsweek artikelen suggereert dat als onderhandelingen en pressieobject daarbij getracht moet worden de interne oppositie in socialistische landen aan te wakkeren. Hij voorziet potentiële spanningen in deze landen: een groot nationaliteitsvraagstuk sluimert onder de oppervlakte; in intellectuele kringen wenst men meer persoonlijke vrijheid; en tenslotte is er volgens hem een jongerenvraagstuk ontstaan.⁵¹ In plaats van ontwapenings- en veiligheidskonferenties zomaar af te wijzen, zo betoogde hij in januari 1970, en daarmee het morele initiatief bij de socialistische landen te laten, wil hij ze gebruiken om interne problemen in het Warschaupakt te verdiepen; daarmee kan ook de aantrekkingskracht van het socialisme als alternatief voor de tegenstellingen binnen het kapitalisme teruggedrongen worden. In dit licht kan het geen toeval zijn dat in de jaren erna de Veiligheidskonferentie in Helsinki van de grond is gekomen nadat er op aandrang van het westen een 'derde mand' van humanitaire en kulturele betrekkingen aan was toegevoegd. Carter maakt van de 'mensenrechten' zelfs een soort verbale kruistocht, geeft betere zendapparatuur aan de C.I.A. zenders 'Liberty' en 'Free Europe', schrijft een brief aan Sacharov en ontvangt Boekovski op het Witte Huis. Hij lijkt de 'mensenrechten' te willen gebruiken als een nieuw ideologisch fundament van het westen, nadat het oude door Vietnam, de schandalen en de gevolgen van de economische crisis heeft afgedaan.⁵²

De geloofwaardigheid van Carter's mensenrechtenkampagne wordt evenwel nogal ondergraven door de selectieve toepassing ervan: de militaire hulp aan de autoritaire regimens in Indonesië, de Filipijnen en Zuid Korea zal niet naar deze maatstaven worden beoordeeld. Nog sterker wordt de twijfel bij het bezien van Carter's optreden in de SALT-onderhandelingen over nukleaire zaken-op-leven-en-dood. Een onafhankelijk journalist als Tad Szulc komt in Foreign Policy tot de konklusie dat Carter's groene licht voor de neutronenbom en voor de Cruise raket de indruk wekken dat de president de onderhandelingen wil voeren vanuit

50. Walter F. Mondale, Beyond détente: ... (als boven). Terwijl hij ook russische medewerking wil om de graanprijzen stabiel te houden pleit hij voor het gebruik van het voedselmonopolie en de strategische reserves van de V.S. om invloed op de grondstoffenprijzen uit te oefenen.

51. Newsweek, 23 maart 1970.

52. In Newsweek 27 july 1970 wil Brzezinski kulturele kontakten met de Sovjet Unie om in de ideologische wedijver 'politieke vrijheid' te kunnen gebruiken als zijnde 'the real stake' (= waar het werkelijk om gaat). Later zal hij op een lezing met de opwekkende titel 'Krisis van het Systeem' over deze periode zeggen: "De vietnamese oorlog was een belangrijk element in het ondergraven van zowel de samenwerking met de bondgenoten als van enige democratische instituties (sic!), vooral in de V.S."

een positie van kracht. Beide wapenen betekenen immers een nieuwe kwalitatieve ronde in de wapenwedloop. Carter's aanbod-met twee varianten dat door de Sovjet Unie werd afgewezen omdat het eerdere afspraken weer op losse schroeven zette, beoordeelt hij als een 'calculated risk' dus meer bedoeld om de onderhandelingen open te breken dan als serieuze basis voor overeenstemming.⁵³ Het vermoeden is gewettigd dat ook de SALT besprekingen gebruikt worden om concessies af te dwingen die buiten de nukleaire sfeer liggen. Brzezinski stuurde daar al vijf jaar eerder op aan toen hij Nixon oproprië bij de onderhandelingen voor SALT I ook politieke, economische en kulturele kwesties in te brengen.⁵⁴ Er wordt daarmee wel een gevaarlijke weg ingeslagen.

7. Bewapening

De nieuwe wereldstrategie komt met één binnenlandse industrietak in het bijzonder in konflikt: met de wapenindustrie. Dat geldt zowel indien de trilateralisten de overheidsuitgaven willen verlagen met behulp van grotere efficiëntie in de defensiesektor, als wanneer zij de wapenexporten willen terugdringen om het geschonden politieke image van de Verenigde Staten wat te verbeteren. Toch staan hierbij niet direkt de belangen van een aantal grote concerns tegenover elkaar. Veel van de Amerikaanse multinationals zijn ook op een of andere manier bij de Amerikaanse defensieorders en de wapenindustrie betrokken. Het is niet ondenkbaar dat de politieke exponenten van een concern de trilaterale politiek steunen met in het achterhoofd de langere termijn ontwikkeling van het konglomeraat als geheel, terwijl vertegenwoordigers van het bedrijf tegelijkertijd lobbyen om de *eigen* wapenbelangen van de gevolgen van die politiek te vrijwaren. Gebeurt dit vrij algemeen, dan ontstaat toch een krachtige lobby van de grootindustrie tegen de Carter-politiek. Daarnaast willen internationaal gerichte concerns uiteraard dat Amerikaanse bases en wapensteun aan rechtse regimens gehandhaafd worden in gebieden waar geen alternatief in de vorm van bevredigende onderhandelingen of van 'vietnamisering' voorhanden is.

Het bovenstaande verklaart enkele tegenstrijdigheden in de woorden en daden van de Cartervleugel. De trilateralist Warnke, die op de dubbele post van SALT-onderhandelaar en hoofd van het ontwapeningsbureau is terechtgekomen, hield in 1975 een pleidooi voor het schrappen van een aantal nukleaire programma's, die slechts de kwalitatieve atoomrace konden versnellen.⁵⁵ Een

53. Tad Szulc, 'Springtime for Carter', in: *Foreign Policy*, summer 1977.

54. *Newsweek*, 8 mei 1972. Ook Mondale oppert de mogelijkheid van atoomchantage in 'Beyond Détente: ...' (als boven).

55. Paul C. Warnke, 'Apes On A Treadmill', in: *Foreign Policy*, spring 1975.

andere partner in diens advocatenkantoor hield al in 1973 een pleidooi voor bezuinigingen op de konventionele strijdkrachten en een geleidelijke verlaging van de defensieuitgaven: niemand minder dan ex-defensie minister Clark Clifford.⁵⁶ Carter beloofde voor zijn verkiezing een vermindering van de defensieuitgaven met 5-7 miljard dollar, en hij noemde beperking van de wapenexporten een van de hoofdzaken van zijn buitenlands beleid.

Mondale's bezoek aan het Navo hoofdkwartier in West Europa waarbij hij pleitte voor verhoging van de defensieuitgaven wekt echter licht de indruk dat de wapenlobby het pleit alsnog gewonnen heeft. Waarschijnlijk zitten de zaken ingewikkelder in elkaar. In de Verenigde Staten bestaat meer dan de helft van de defensieuitgaven uit personeelslasten. Clifford suggereert dat vooral hier het mes in kan, onder meer door bezuinigingen op de pensioenen en door inkrimping van landtroepen in Azië en Europa.⁵⁷ Indien dit, zoals onlangs in Zuid Korea, gepaard gaat met versterking van de luchtmacht en verbeterd materieel voor de 'aziatische' troepen, behoeft dit de orderstroom voor de industrie niet te onderbreken. Indien Japan en West Europa de bewapeningsuitgaven verhogen, levert dit opnieuw 'vervangings' orders voor de Amerikaanse wapenindustrie op. Mondale zegde om dat te bereiken ook een verhoging van de Amerikaanse Navobijdrage toe; deze omvat slechts een deel van de Amerikaanse defensiebegroting, en laat besnoeiingen elders en in het nucleaire vlak ongemoeid.⁵⁸ De nucleaire wapenprogramma's houdt Carter daarbij nog in portefeuille (met uitzondering van de afgelaste bouw van B 1-bommenwerpers) als wisselgeld — ook voor niet-ontwapeningsdoeleinden.

Beperking van de wapenexporten naar niet-Navolandten heeft nog weinig substantieel opgeleverd, ondanks het aanleggen van mensenrechtencriteria.⁵⁹ Allens wordt het meer en meer gepresenteerd als een lange termijn vermindering van ongeveer 10% per jaar. De Amerikaanse industrie zit echter al voor vele jaren volgeboekt met wapenorders en zal in deze sektor sterk moeten uitbreiden om aan de na 1973 geplaatste orders te kunnen voldoen.⁶⁰ Een geleidelijke

56. Clark M. Clifford, 'The military establishment: oversize and overkill', *Verslag Pacem in terris conferentie III*, oktober 1973.

57. Brzezinski verzet zich heftig tegen troepenreduktie in West Europa in *Newsweek*, 22 februari 1971. Wellicht is het overwegen ervan slechts bedoeld als pressiemiddel.

58. In zijn toespraak voor de Navoraad stelde hij dat ook onverlet de wil van de Amerikaanse regering tot bezuinigingen op defensie de Navobijdrage omhoog kon. Voorwaarde was evenwel dat de Amerikaanse bondgenoten ook hun steentje zouden bijdragen. (*NRC-Handelsblad*, 25 januari 1977). Hierbij kan aangetekend worden dat een toename van wapenuitgaven gedaan buiten de V.S. de betalingsbalanstekorten van dat land zou kunnen verminderen.

59. Vergelijk het hoofdartikel, 'Wapens', in: *NRC-Handelsblad*, 3 augustus 1977.

60. Emma Rothschild, als boven. Volgens haar was er in oktober 1976 nog een stuwmeer

vermindering van het aantal *nieuwe* bestellingen zal daar weinig aan veranderen. Wel zal dat het aandeel van de wapenproducenten in de enorme koek, die de oliesheids sinds enkele jaren te verdelen hebben, doen afnemen, en dat kan andere industrieën niet onwelgevallig zijn.

Uit dit alles onstaat het weinig opwekkende beeld dat Carter een hogere efficiency en evenredige bezuinigingen wil in het licht van de nieuwe trilaterale strategie, maar dat hem er veel aan gelegen is daarbij de machtige wapenlobby te vriend te houden.

8. Binnenlands beleid

Over binnenlandse vraagstukken is door de trilateralisten weinig geschreven, of het moet zijn over de vraag hoe de bevolking voor de nieuwe strategie gewonnen kan worden.⁶¹ Het meest uitgebreide antwoord daarop komt van de trilateralist Thomas L. Hughes. Hij beschrijft in 1975 hoe het aantal progressief denkenden in de Verenigde Staten is toegenomen; er is echter ook nog een grote groep van de bevolking die zich traditioneel alleen voor problemen uit de eigen omgeving interesseert en zich niet met buitenlandse politiek bemoeit. Een binnenlandse basis voor het trilateralisme kan volgens Hughes slechts gevonden worden door in te spelen op beide stromingen: met een populistische propaganda die ook de 'liberals' op bepaalde punten aanspreekt.⁶² En zo heeft Carter's verkiezingsimage er ook uitgezien, met als dat nodig was tegenstrijdigheden of vaagheden om beide groepen te vriend te houden.

Als president werd hij de rondborstige, ietwat konservatieve zuiderling die toch zoveel goeds in petto heeft. Op het Ministerie van Gezondheid, Onderwijs en Welzijn benoemde hij echter een expert in bestuurlijke reorganisaties die, zonder ook maar enige ervaring op dit terrein te bezitten, al wist te melden dat hervorming van het 'welfare'-systeem zou moeten wachten tot de economie verbeterde, op transport iemand die zijn sporen heeft verdiend bij reorganisaties van de spoorwegen en in het verleden bij verkiezingen door de vliegtuigindustrie in zijn distrikt (Washington) gesteund is; binnenlandse zaken kreeg een directeur van de uiterst zuinige 'Taxpayers Association'⁶³ en huisvesting een bankmanager

van niet geleverde wapenorders ter waarde van 32,8 miljard dollar, genoeg om tot 1984 de fabrieken te laten draaien.

61. Bergsten vertelde het Congres dat "de basisfilosofie van de regering (is) dat binnenlandse en internationale kwesties onverbrekelijk verbonden zijn". Novak, als boven.

62. Thomas L. Hughes, 'Liberals, Populists and Foreign Policy', in: *Foreign Policy*, Fall 1975.

63. Gegevens over deze ministers uit *The Guardian*, 12 januari 1977.

(zie bijlage 1). Kortom, populariteit is prettig, maar het mag geen geld kosten. Carter trok zijn verkiezingsbelofte om de belastingen te verlagen schielijk weer in. Niet de zeven procent werklozen kregen voorrang, maar de inflatiebestrijding, en de vakbeweging beklaagde zich omdat er te weinig stimuleringsprogramma's voor de werkgelegenheid werden ontwikkeld. Slechts door heftige protesten werd de president afgebracht van zijn voornemen de 'welfare'-uitkeringen zodanig te reorganiseren dat het totaal aan uitgaven niet zou stijgen. De weinig voortvarende houding van het Carter-'team' in het binnenlands beleid, die breekt met de traditie van de Democraten om de sociale voorzieningen te verbeteren en werk te scheppen via overheidsuitgaven, heeft verschillende commentatoren al tot de konklusie gebracht dat er eigenlijk een Republikein in het Witte Huis zit.⁶⁴

Een memorandum van adviseur Pat Caddell van voor de ambtsaanvaarding, bereidt de president er al vast op voor dat hij met een dergelijke koers meer oppositie te verwachten heeft van de linker vleugel van zijn eigen partij dan van de republikeinen. Hij stelt hem voor als compensatie de elektorale basis meer naar rechts te zoeken, vooral onder 'jonge middelclass' mensen die zich aangesproken voelen door vermindering van belastingen en een konservatief fiscaal beleid.⁶⁵ Carter deed een stap in deze richting door bij zijn inauguratie uitgebreid zijn republikeinse voorganger Ford te loven. Caddell raadde de president ook aan bij gebrek aan substantie vooral zijn toevlucht te nemen tot symbolische daden, hetgeen ook niet tegen dovemansoren gezegd was: met het gezellig 'praatje bij de haard' uitgezonden op televisie, het lager draaien van de verwarming op het Witte Huis, door topambtenaren hun dienstauto's te ontnemen en (gedeeltelijke) gratie voor Vietnam-dienstweigeraars wist hij zich volgens opinieonderzoeken snel bij 75% van de bevolking populair te maken.

Binnen de Trilaterale Commissie is echter nog een strategie uitgedacht om binnenlandse oppositie tegemoet te treden. Het gaat hier om een studie in boekvorm uit 1975 getiteld 'De Krisis van de Democratie' (zie bijlage 3). Hierin wordt gesteld dat de regeerbaarheid van de 'industriële democratieën' afneemt, onder meer door de opkomst van allerlei oppositiebewegingen als die van studenten en negers en door het toenemen van het aantal 'waardegeoriënteerde intellectuelen' die de 'technokratische en beleidsgeoriënteerde intellectuelen' in de wielen rijden. Aan dit 'teveel aan democratie' moet volgens de schrijvers wat gedaan worden ...

Deze houding is nogal aktueel nu in de Verenigde Staten gewerkt wordt aan

64. Lydon, als boven.

65. Lydon, als boven.

een herziening van het strafrecht. Onder Nixon was deze poging in zeer rechts vaarwater terechtgekomen, waarbij in het kader van de 'misdaadbestrijding' niet alleen links en rechts de doodstraf werd ingevoerd maar ook de mogelijkheden voor af luisteren werden verruimd, de demonstratievrijheid werd ingeperkt en het doen uitlekken van overheidsgeheimen strafbaar werd gesteld. Mét Nixon verdwenen ook de scherpe kantjes van dit wetsontwerp; in de compromiswet waar ook de Demokratische Partij sindsdien mee heeft ingestemd zijn evenwel af luisterbevoegdheid en demonstratiebeperking gehandhaafd. Het is de vraag of daarmee niet opnieuw een stuk trilateralisme overheidsbeleid wordt.

9. De grenzen van de trilaterale samenwerking

Welke kans van slagen heeft de trilaterale strategie? Als startpunt om deze vraag te beantwoorden kunnen we een belangrijk artikel van Richard Ullman nemen waarin hij een samenvatting geeft van de trilaterale politiek,⁶⁶ en vervolgens een aantal grenzen opsomt waarop het initiatief gestuit is. Ullman erkent dat tegenstellingen onvermijdelijk zijn binnen het kapitalistische maatschappijstelsel en dat deze zich niet eenvoudigweg laten toedekken door een werelddirectoraat van multinationals, temeer daar de economische recessie geen einde neemt. Ten eerste constateert hij een diskrepantie tussen de noodzaak de ondernemingswijze produktie een 'face lift' te geven met nadruk op de 'persoonlijke vrijheden' en het ontbreken van de politieke wil bij de leiders van veel landen tot interne liberalisatie. Ten tweede, het vormen van een gemeenschappelijk front van geïndustrialiseerde kapitalistische landen kan al snel leiden tot verscherping van het konflikt met ontwikkelingslanden, en ook dat is niet de bedoeling. Ten derde, de vakbonden in vele landen blijken niet bereid in de vorm van een grotere werkloosheid de prijs te betalen voor een liberalistisch economisch reveil met grotere 'internationale arbeidsdeling', neerkomende op overheveling van werk naar lage lonen-landen. Tenslotte, er blijven tussen de polen van het beoogde driehoeksverbond tegenstellingen bestaan over zogeheten veiligheidskwesties. Anders gezegd, Japan en West Europa blijven in de verleiding eksklusieve invloedssferen te vormen, gebaseerd op een sterke eigen militaire macht. Zoals bekend zijn er bijvoorbeeld binnen de Bundeswehr en in het CDU-CSU kamp in de Bondsrepubliek sterke stromingen die meer willen dan 'gelijkberechtiging' met de Amerikanen, en liefst eigen atoomwapens zouden bezitten, al dan niet in 'euopees' verband.⁶⁷

66. Richard H. Ullman, 'Trilateralism: 'Partnership 'for What?'', in: *Foreign Affairs*, oktober 1976.

67. Het valt op dat *NRC-Handelsblad*, dikwijls in hoofdartikelen trilaterale posities

Dit is een van de wezenlijke aspecten van Carter's verzet tegen plutoniumsnelle-kweek reactoren en export van opwerkings- en verrijgings-technologie.⁶⁸ Enerzijds zou dit proces West Europa en Japan op het essentiële energiegebied veel onafhankelijker maken van de Verenigde Staten die nu nog een flinke greep hierop hebben via de oliemultinationals en door deelname in een uraniumkartel met Canada en Australië.⁶⁹ Anderzijds brengt het de atoombewapening van Japan en West Duitsland dichterbij omdat plutonium zowel als sterk verrijkt uranium kan dienen als grondstof voor kernwapens. Het is voor buitenstaanders moeilijk te beoordelen hoe achter de schermen deze konfrontatie is verlopen. De betwiste franse en duitse leveringen aan respectievelijk Pakistan en Brazilië lijken doorgang te vinden, maar onduidelijk is welke concessies hier tegenover staan in het geheime internationale overleg over proliferatievraagstukken of op handelsgebied. Wél is duidelijk dat ook Nederland, met een Ultracentrifugefabriek in Almelo en deelname aan snelle kweekreactoren in Kalkar en Frankrijk, een zware verantwoordelijkheid heeft om spreiding van kernwapens te voorkomen. Pais en vree is het in elk geval niet tussen de machthebbers in de Verenigde Staten, West Europa en Japan.

Voor de precieze krachtsverhoudingen in de kapitalistische wereld zijn een aantal vragen van belang die in dit artikel niet beantwoord kunnen worden. Welke kapitaalfrakties, bijvoorbeeld in West Europa, zijn niet in de Trilaterale Commissie vertegenwoordigd en waarom niet? Hoe homogeen is de politieke druk die door de bedrijven die wel lid zijn wordt uitgeoefend; is men gebonden aan bepaalde besluiten of is de participatie vrijblijvender? Welke politici en politieke partijen staan onder invloed van de Commissie? En last but not least, welke andere strategieën staan hun tegenstanders voor? Dat zal nog diepgaand onderzoek vergen.

verdedigend (zie bijvoorbeeld 14 januari, 1 februari en 2 juni 1977), op 17 september j.l. via hetzelfde kanaal waarschuwt tegen pogingen een 'Militair Europa' te forceren via de "door ir. Vredeling indertijd geschetste weg" van gemeenschappelijke Europese wapenproductie. Diana Johnstone (als boven) beschrijft hoe de trilateralisten de EEG, met steun van bondskanselier Schmidt, willen gebruiken om via economische pressie een Italiaanse regering met deelname van kommunisten in het gareel te houden.

68. Voor andere overwegingen in Carter's energiebeleid zie Alexander Cockburn en James Ridgeway, 'Carter's Powerless Energy Policy', in: *New York Review of Books*, 26 mei 1977.

69. Parallel aan het atoomconflict, waarbij o.a. de export van verrijkt uranium naar West Europa door de V.S. en Canada werd opgeschort, ontwikkelde de Europese Commissie een koortsachtige activiteit op energiegebied: plannen voor investeringen in de energiesector van 650 miljard gulden tot 1985, onder andere voor energiebesparing, pleidooien voor versnelling van de bouw van kerncentrales, plannen voor eigen opwerkingsfabrieken in de E.E.G. (waar plutonium bij vrijkomt) en pleidooien voor het versneld doorzetten van de

10. Konklusies

Alles wijst er op dat zich in de V.S. achter de koulissen van 'Watergate' een wisseling van de wacht heeft voorgedaan bij de economische machthebbers. Het zwaartepunt is verschoven van groepen die zich via de staat van korte termijn winsten wilden verzekeren, naar groepen die via het buitenlands beleid een uiteenvallen van de kapitalistische wereld trachten te voorkomen om zo ook op langere termijn de macht van de grootaandeelhouders veilig te stellen. Aan Carter en zijn medewerkers is deze laatste, in feite mondiale, taak toebedeeld. Men mag aannemen dat ook in West Europa en Japan pogingen zijn en worden ondernomen om de politiek op deze strategie af te stemmen.⁷⁰

De trilaterale politiek heeft een minder agressieve schijn dan bijvoorbeeld het optreden van Nixon c.s. Dat betekent niet dat het dóel werkelijk anders is; vooral de methoden zijn aangepast aan veranderde krachtsverhoudingen. Nog steeds zijn het niet werkgelegenheid, democratie en veiligheid waar het om gaat, maar het winststreven van de rijksten der rijken.

Het feit dat de trilaterie strategie een amerikaans initiatief is mag ons niet blind maken voor het feit dat de relatieve sterkte van dit land is afgenomen: automatische integratie van de kapitalistische wereld door een Amerikaanse suprematie behoort voorgoed tot het verleden. Het trilateralisme is evenwel geen direkt uitvloeisel van belangen van Amerikaanse bedrijven, maar van een veel algemener vrees voor de gevolgen van toenemende spanningen tussen de sterkste kapitalistische centra. Spanningen die het gevolg zijn van de verscherping van de concurrentieslag binnen het bedrijfsleven. Deze desintegratie-tendens maakt de wereld er niet veiliger op. De recente overwinningen van progressieve krachten in Vietnam, Afrika en Zuid Europa maken echter duidelijk dat er ook openingen door ontstaan voor een zelfstandige progressieve koers, welke door de linkse beweging benut kunnen worden.

Amsterdam, 2 oktober 1977.

ontwikkeling van snelle kweekreactoren. *NRC-Handelsblad*, 26 mei, 15 juli, 29 juli 1977.
70. In de ledenlijst van de Trilaterale Commissie komen we namen tegen als Raymond Barre, de huidige Franse eerste minister, Robert Marjolin, ex-vice-voorzitter van de Europese Commissie, Gerhard Schröder, ex-minister van buitenlandse zaken van de Bondsrepubliek en ook uit dat land de invloedrijke Herbert Ehrenberg e.a.

Bijlage I: Achtergronden van belangrijke Cartermedewerkers

Vicepresident: Walter F. Mondale, Trilateral Commission, senator voor Minnesota.

Buitenlandse zaken: Cyrus R. Vance, Trilateral Commission, I.B.M., Panam, NY Times, voorzitter beheersraad Rockefeller Foundation.

– onderminister Azie: R. Holbrooke, Trilateral Commission, Foreign Policy.

– onderminister energiezaken: Warren Christopher, Trilateral Commission, Southern California Edison.

– onderminister economische kwesties: Richard N. Cooper, Trilateral Commission, Schröder Banking, Yale Professor, redaktieraad Foreign Policy.

Defensie: Harold Brown, Trilateral Commission, I.B.M., Schröders Ltd., Times-Mirror Corp., Beckman Instruments (lucht- en ruimtevaart), president Californian Institute of Technology.

– onderminister marine: W. Graham Claytor, Morgan (staal, spoorwegen e.a.).

– onderminister landmacht: Clifford L. Alexander, HaryouInc., Power & Light Co.

– onderminister Charles W. Duncan, Coca Cola.

Financien: W. Michael Blumenthal, Trilateral Commission, Bendix, redaktieraad Foreign Policy.

– onderminister internationale economische aspecten: C. Fred Bergsten, Trilateral Commission, Brookings Institution.

– onderminister: Kennet S. Axelson: JC Penney Corp.

Justitie: Griffin Bell, advocaat King & Spalding (o.a. Coca Cola).

Huisvesting: Patricia Roberts Harris, I.B.M., Chase Manhattan Bank.

Gezondheid, onderwijs, welzijn: Joseph A. Califano, advocaat (o.a. Coca Cola)

Transport: Brockman Adams, Kongreslid.

Binnenlandse Zaken: Cecil D. Andrus, Gouverneur van Indiana, Paul Revere Life Insurance Co.

Handel: Juanita M. Kreps, JC Penney Co, Western Electric, RJ Reynolds Inc.

Assistent veiligheidskwesties: Zbigniew Brzezinski, Trilateral Commission, Research Institute of International Change, RAND Corp., Brookings Institution, redaktieraad Foreign Policy.

SALT-onderhandelaar, hoofd ontwapeningsbureau: Paul C. Warnke, Trilateral Commission, advocaat Clifford, Warnke, Glass, McIlwain & Finney, Council on Foreign Relations.

Assistent energiekwesties: James R. Schlesinger, ex-C.I.A. en defensie-minister onder Nixon, voorzitter Atomic Energy Commission.

Direkteur C.I.A.: Stansfield Turner, Admiraal, kommandant tweede vloot, kommandant Navo strijdkrachten in Zuid Europa.

V.N. afgevaardigde: Andrew Young, Trilateral Commission, kongreslid
Voorzitter Council of Economic Advisers: Charles L. Schulze, Brookings
Institution, 'keynesiaans' ekonoom.

Adviseurs: J. Paul Austin, Trilateral Commission, Coca Cola, Continental Oil,
Morgan, General Electric.

Henry Owen, Trilateral Commission, Brookings Institution.

Robert V. Roosa, Trilateral Commission, Brown Brothers, Harriman & Co.,
American Express, Anaconda Copper, Texaco, beheerder Rockefeller
Foundation.

Joseph Peckman (belastingzaken) Brookings Institution.

Leonard Woodcock, Trilateral Commission, United Automobile Workers.

Lane Kirkland, Trilateral Commission, penningmeester AFL-CIO.

George W. Ball, Trilateral Commission, Lehman Brothers.

Bijlage 2: Concerns vertegenwoordigd in de Trilateral Commission

Amerika:

Wells Fargo Bank; Coca Cola; Lehman Brothers; Provincial Bank of Canada;
British Columbia Hydro; Banc of America; Field Enterprises, Inc.; Time Inc.;
Stuart MacKeen & Covert, Halifax; Deere & Company; Toronto Dominion Bank;
Exxon Corporation; Kaiser Resources Ltd.; Caterpillar Tractor Company;
Hewlett-Packard Company; Continental Illinois National Bank & Trust
Company; Chase Manhattan Bank; Brown Brothers Harriman & Co.; Roth
Properties; Cummins Engine Company; Petro Canada; C.B.S.; Sears Roebuck &
Company; Brimmer & Co; Bechtel Corp.

West Europa:

FIAT; Thyssen; Montedison; Banque de Paris et des Pays Bas; Dunlop Holdings;
Royal Dutch Shell Group; Unilever; Lloyds of London; Barclays Bank
International; Otto Wolf AG; Frenc Electricity Board; Financial Times;
Fédération Française des Sociétés d'Assurances; Harlech Television; Belgian
Chemical Union Ltd.; Matheson & Company Limited; Banque Lambert, Brussel;
La Stampa; Sociétés d'Assurances du Groupe de Paris (A.G.P.); Warburg and
Company; Companie Financieres Holding; Die Zeit; John Swire & Sons Ltd;
Tidemand, Shipowner; Kredietbank Brussel; Antony Gibbs Holdings Ltd;
Central Bank of Ireland; Guinness Peat Group Ltd.

Japan:

Nippon Yusen Kaisha; Mitubishi; Bank of Tokyo; Nippon Steel Corporation;
Hitachi Ltd.; Sony Corporation; Fuji Bank; Toyota Motor Company Ltd.; Japan
Air Lines; Kansai Electric Power Company; Kyodo News Service; Tokyo

Corporation; Sumitomo; Yamaichi Securities Company Ltd.; Nippon Seiko; Dai-Ichi Kangyo Bank; Kajima Corporation; Komatsu Ltd.; Tokyo Electric Power Company; Nomura Securities; Nippon Electric Company; Matsushita Electric Company; Industrial Bank of Japan; Arabian Oil Company; Seibu Department Stores; Ushio Electric; Nikko Securities Company; Trident International Finance, Hong Kong; Toray Industries; Mitsui; Nihom Insurance Co.; Teh Sanwa Bank; Nippon Fudosan Bank; The Long Term Credit Bank of Japan; C. Itoh & Co.

Bijlage 3: Publikaties van de trilaterale studiegroepen

1. *Towards a Renovated World Monetary System* (1973)
Trilateral Monetary Task Force
Rapporteurs: Richard N. Cooper, Motoo Kaji, Claudio Segré
2. *The Crisis of International Cooperation* (1974)
Trilateral Political Task Force
Rapporteurs: François Duchêne, Kinhide Mushakoji, Henry D. Owen
3. *A Turning Point in North-South Economic Relations* (1974)
Trilateral Task Force on Relations with Developing Countries
Rapporteurs: Richard N. Gardner, Saburo Okita, B.J. Udink
4. *Directions for World Trade in the Nineteen-Seventies* (1974)
Trilateral Task Force on Trade
Rapporteurs: Guido Colonna di Paliano, Philip H. Trezise, Nobuhiko Ushiba
5. *Energy: The Imperative for a Trilateral Approach* (1974)
Trilateral Task Force on the Political and International Implications of the Energy Crisis
Rapporteurs: John C. Campbell, Guy de Carmoy, Shinichi Kondo
6. *Energy: A Strategy for International Action* (1975)
Trilateral Task Force on the Political and International Implications of the Energy Crisis
Rapporteurs: John C. Campbell, Guy de Carmoy, Shinichi Kondo
7. *OPEC, the Trilateral World, and the Developing Countries: New Arrangements for Cooperation, 1976-1980* (1975)
Trilateral Task Force on Relations with Developing Countries
Rapporteurs: Richard N. Gardner, Saburo Okita, B.J. Udink

8. *The Crisis of Democracy* (1975)
Trilateral Task Force on the Governability of Democracies
Rapporteurs: Michel Crozier, Samuel P. Huntington, Joji Watanuki
9. *A New Regime for the Oceans* (1976)
Trilateral Task Force on the Oceans
Rapporteurs: Michel Hardy, Ann L. Hollick, Johan Jørgen Holst, Douglas M. Johnson, Shigeru Oda
10. *Seeking a New Accommodation in World Commodity Markets* (1976)
Trilateral Task Force on Commodities Issues
Rapporteurs: Carl E. Beigie, Wolfgang Hager, Suelo Sekiguchi
11. *The Reform of International Institutions* (1976)
Trilateral Task Force on International Institutions
Rapporteurs: C. Fred Bergsten, Georges Berthoin, Kinhide Mushakoji
12. *The Problem of International Consultations* (1976)
Trilateral Task Force on Consultative Procedures
Rapporteurs: Egidio Ortona, J. Robert Schaezel, Nobuhiko Ushiba
13. *Collaboration with Communist Countries in Managing Global Problems: An Examination of the Options* (forthcoming in August 1977)
Trilateral Task Force on Constructive Trilateral-Communist Cooperation on Global Problems
Rapporteurs: Chihiro Hosoya, Henry D. Owen, Andrew Shonfield
14. *Towards a Renovated International System* (forthcoming in August 1977)
Trilateral Task Force on a Renovated International System
Rapporteurs: Richard N. Cooper, Karl Kaiser, Masataka Kosaka

Bijlagen 2 en 3 zijn gebaseerd op gegevens zoals uitgegeven door de Trilateral Commission, 345 East 46th Street, New York, NY 10017. Eveneens: 151, Boulevard Hausmann, 75008 Paris.